

Efter ransoneringen

Det är lätt att kritisera det sätt, på vilket den för allmänheten så kännbara bensinransoneringen genomförts. Olika principer för tilldelning av extrarationer har förekommit i olika län. Behovsprövningen har varit ytterst schematisk, om den alls gått att genomföra. De tillfälligt anställda, som skulle svara för den, har saknat både kompetens och tid för att sätta sig in i enskildas problem. Historier om begångna fel berättas överallt: datorer som utanordnat 300 kubikmeter bensin i stället för 300 liter och som sedan inte låtit sig rätta, eftersom datorer som bekant är ofelbara osv.

Men allt detta är småsaker, och ingen verklig skada har skett. De lokala myndigheterna har gjort sitt bästa. Om ransoneringen blev permanent, skulle rättelser gjorts sedan de första misstagen blivit kända. Det är dock viktigt, att inte minst länsstyrelserna samlar ihop sina erfarenheter och inte heller glömmar att redovisa felen. Bensinransoneringen bör ge många lärdomar om sättet på vilket en hastigt påkommen ransonering av en viktig bruksvara bör organiseras.

Ty hastigt påkommen var ju redan oljekrisen, och ransoneringen blev därefter. Det är väl sannolikt, att regeringen själv från början trodde, att den var nödvändig. Men samtidigt kunde regeringen inte tänka sig, att samhällsandan i vår demokrati är så högt utvecklad, att alla skulle vilja hjälpa till.

Den kunde inte motstå frestelsen att få göra en detaljreglering, att få framstå som överhet. Men inga förberedelser var gjorda, och när man valde sättet att trycka

kort och anställa folk tog detta sin tid. Så inföll julhelgen, och det är begripligt, att regeringen inte ville irritera alla julresenärer om det gick att undvika. Äntligen kom den 8 januari. Förberedelserna var avslutade. Det var svårt att behöva erkänna, efter allt som redan sagts, att behovet av en ransonering kanske inte var så stort. Den fick alltså sätta i gång.

Var den nödvändig? I siffror har det inte visats. De enda siffror, som vid januari månads slut fanns framlagda, tydde mera på en omfördelning än på en verklig besparing. Vad svenska folket beträffar blev de flesta så småningom övertygade om att hela apparaten var ett jippo. Man hade förstått, om kanske hårda restriktioner omedelbart hade satts in — hastighetsbegränsningar och körförbud vissa dagar t ex. Men att ransoneringen blev verklighet så sent, inte dess valhända administration, gjorde att folk helt enkelt inte trodde på att den egentligen behövdes.

Utomlands har liknande reaktioner förekommit. I USA spreds rykten om en komplott mellan oljebolagen och arabstaterna! Bakgrunden skulle ha varit, att båda parter fått tillfälle att höja priserna. I det från början hårt drabbade Holland uppenbarade sig så mycket bensin, att ransoneringen fått förfalla. På andra håll var regeringarna klokare. I Västtyskland lät man bara hastighetsbegränsningarna vara kvar, vilket kan ha haft andra orsaker än bensinbrist. I Norge införde man vissa restriktioner för svenska bilister vid gränsen, ingenting annat.

I Sverige hade en sparsamhetskampanj

utan tvivel medfört minst lika stort sparande som ransoneringen och till betydligt mycket lägre kostnader. Allmänheten i Sverige är inte så illa upplyst att den inte visste, att en oljekris brutit ut i världen och att vi kunde behöva spara på våra förråd. Propagandan för el-sparande sköttes på det sättet, och allmänheten svarade upp. Först om en ihärdig vädjan om sparsamhet med bensin verkligen hade misslyckats, vilket är svårt att tro skulle blivit fallet, kunde en snabbt genomförd ransonering ha tillgripits — det hade folk då förstått.

Bakom det slutliga ransoneringsbeslutet låg möjligen också hänsyn till statsminister Palme. Han hade vid krisens början hållit ett landsfaderligt tal till svenska folket om stundande hårda tider. Därför måste ju de hårda tiderna också komma! Statsministerns tal var beklagligt i flera hänseenden. Det påminde för det första alltför mycket om det famösa framträdandet på Norrmalmstorg sedan bankrånarna gripits. Men det talet hölls under en val-

kampanj och lät sig förklara som ett försök att vinna röster. Talet om energikrisen blev sedan uppfattat på samma sätt, som en vädjan om stöd till regeringen. Folk tog det tyvärr inte på allvar — tyvärr, ty när den svenska statsministern, alltså inte bara hr Palme, talar, bör allmänhetens reaktion utmärkas av allvar och förtroende. Sådan blev den alltså inte.

Det finns något som heter Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar. Den bör nu om någonsin initiera en undersökning om svenska folkets reaktioner inför oljekris, bensinransonering, elsparande, alltså inför allt som hänt. Hur man sett på myndigheternas agerande och statsministerns uppträdande — det sistnämnda trots att nämndens ordförande givetvis är socialdemokrat — bör ej förbigås. Yngre generationer vet föga om krigsårens svårigheter. Verkan av den relativt enkla pers, som vi nu går igenom, bör därför undersökas noga. Erfarenheterna kan bli särdeles värdefulla, om besvärligare tider skulle komma.